

Lausunto

15.10.2025

VN/2628/2025

VN/2628/2025-OKM-48

Liikenne- ja viestintävaliokunnalle

OKM; Lausunto liikenne- ja viestintävaliokunnalle asiassa HE 128/2025

Liikenne- ja viestintävaliokunnan kuuleminen 21.10.2025

Opetus- ja kulttuuriministeriö toimittaa ohessa pyydetyn kirjallisen lausunnon hallituksen esitykseen EU:n data-asetusta täydentäväksi lainsäädännöksi (HE 128/2025).

Opetus- ja kulttuuriministeriö on osallistunut hallituksen esityksen valmisteluun liikenne- ja viestintäministeriön asettamissa työryhmissä.

Asetus täydentää sellaista EU- ja kansallista lainsäädäntöä, joka koskee muun muassa henkilötietojen suojaa, yksityisyyden suojaa, viestinnän luottamuksellisuutta, kuluttajansuojaa ja teollis- ja tekijänoikeuksia, mutta ei rajoita niiden soveltamista.

Tiivistelmä

Hallituksen esitys on tekijänoikeuksien kannalta hyväksyttävässä muodossa. Hallituksen esitys ei muuta tekijänoikeuslakia vaan selventää siihen sisältyvän tietokantasuojan tulkintaa. Erityisesti liittyen data-asetuksen suhteeseen teollis- ja tekijänoikeuksia koskevaa lainsäädäntöön, ja sen vaikutuksiin tiedonsaantioikeuteen tekijänoikeuksien täytäntöönpanemiseksi opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että hallituksen esitystä on tältä osin selvennetty. Data-asetus ei muuta teollis- ja tekijänoikeuksia koskevaa sääntelyä. Sääntely voi kuitenkin välillisesti vaikuttaa tekijänoikeuksien täytäntöönpanon vaikeutumiseen. On tärkeää, että ehdotettu lainsäädäntö on käytännössä sellainen, ettei sillä ole vaikutuksia tekijänoikeudenhaltijoiden mahdollisuuksiin saada tarvittavat tiedot oikeuksiensa täytäntöönpanoon.

Datalukutaito on olennainen osa EU:n data-asetuksen käytännön toimeenpanon onnistumista. Opetus- ja kulttuuriministeriö tukee hallituksen esitystä osoittamalla datalukutaidon edistämisen tehtäviä Liikenne- ja viestintävirastolle sekä Kilpailu- ja kuluttajavirastolle. Hallituksen esityksessä on huomioitu tarve tehdä yhteistyötä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan viranomaisten kanssa erilaisten lukutaitojen kokonaisuuden yhteensovittamiseksi.

Data-asetuksen merkitys tekijänoikeuden ja luovien alojen kannalta

Data-asetuksen 4 artiklassa säädetään käyttäjien ja datan haltijoiden oikeuksista ja velvollisuuksista koskien tuotteen tuottamaan dataa ja pääsystä dataan liittyvän palvelun dataan. Data-asetuksen 5 artiklassa säädetään käyttäjän oikeudesta jakaa dataa kolmansien osapuolten kanssa.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 29
00023 Valtioneuvosto

Meritullinkatu 10
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

09 135 9335
+358 9 135 9335

kirjaamo.okm@gov.fi

Data-asetus koskee ennen kaikkea laitteiden ja palveluiden tuottamaa dataa. Data-asetuksen 43 artikla sisältää selvennyksen, jonka mukaan direktiivin 96/9/EY mukaista sui generis -oikeutta ei sovelleta, kun data saadaan tämän asetuksen ja erityisesti sen 4 ja 5 artiklan soveltamisalaan kuuluvasta verkkoon liitetystä tuotteesta tai siihen liittyvästä palvelusta tai tuotetaan sen avulla.

EU:n komissio on ilmoittanut, ettei se aio muuttaa tietokantadirektiiviä tämän selvennyksen tekemiseksi tietokantadirektiiviin. Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että koska EU:n data-asetus on jäsenvaltioissa suoraan sovellettavaa oikeutta, ei tekijänoikeuslain (404/1961) sui generis -tietokantasuojaa koskevan TekL 49 §:n muuttamiseen ole tarvetta.

EU:n säätämät datalait, kuten muun muassa datahallinta-asetus ja data-asetus luovat datan käyttöä ja jakamista koskevan kehyksen myös luovien alojen kehittyvälle datataloudelle. Tekijänoikeusjärjestelmässä tämä voisi koskea esimerkiksi laitteiden tuottamaa teoksia ja niiden käyttöä koskevan datan jakamista. Datan hallinta-asetuksessa on säädetty datan välityspalveluista, joiden tarkoituksena on luoda kaupallisia suhteita datan jakamista varten, olematta itse osallinen datan käytössä, rikastamisessa tai muutoin sitä koskevassa arvonnousussa. Markkinoilla ei vielä ole tekijänoikeudella suojatun datan osalta tällaisia palveluita.

Aineettomat oikeudet ja niiden suhde data-asetukseen

Vaikutukset tekijänoikeuteen

Data-asetuksen 1 artiklan 8 kohdan mukaan asetuksella ei rajoiteta sellaisten unionin tai kansallisten säädösten soveltamista, joissa säädetään teollis- ja tekijänoikeuksien suojaamisesta, mukaan lukien direktiivi tekijänoikeuksista tietoyhteiskunnassa (2001/29/EY), teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpano-direktiivi (2004/48/EY) ja direktiivi tekijänoikeuksista digitaalisilla sisämarkkinoilla (EU) 2019/790).

Lausuntopalautteen ja oikeuskanslerin ennakkotarkastuksen johdosta esityksen jaksoon 3.1.4 on täsmennetty data-asetuksen 1 artiklan 5 kohdan (data-asetuksen ja henkilötietoja ja sähköisen viestinnän suojaa koskevan sääntelyn välinen suhde) ja siihen liittyvän data-asetuksen johdanto-osan 36 kohdan sanamuotoa sekä lisätty vastaavasti tieto data-asetuksen 1 artiklan 8 kohdan sisällöstä (data-asetuksen suhde teollis- ja tekijänoikeuksia koskevaan sääntelyyn).

Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo täsmennysten selkeyttävän data-asetuksen sekä sitä koskevan täydentävän lainsäädännön soveltamista. Hallituksen esityksessä todetaan, että ennakkotarkastuksessa kehoitettiin tuomaan enemmän esille tekijänoikeuksien suojan osalta esitettyjä kriittisiä näkökulmia ja niihin liittyviä perusteluja. Näin ei kuitenkaan tehty, koska hallituksen esityksellä ei vaikutettaisi sellaisen kansallisen tai EU-lainsäädännön soveltamiseen, joissa säädetään teollis- ja tekijänoikeuksien suojaamisesta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että valiokunnan tulee varmistaa, että ehdotettu lainsäädäntö on käytännössä sellainen, ettei sillä ole vaikutuksia tekijänoikeudenhaltijoiden mahdollisuuksiin saada tarvittavat tiedot oikeuksiensa täytäntöönpanoon.

Datan luovuttaminen kolmannelle, teollis- ja tekijänoikeuksien kunnioittaminen

On tärkeää, että teollis- ja tekijänoikeuksia kunnioitetaan, kun 4 ja 5 artiklojen mukaan saatua dataa käytetään itse tai kun sitä luovutetaan kolmannelle osapuolelle. Aineettomien oikeuksien tavoitteena on turvata kannustimet investoida datan käyttöön perustuviin innovaatioihin. On siten tekijänoikeuteen perustuvan suojan toteutumisen kannalta tärkeää, että käyttäjää tuetaan tekijänoikeuksien kunnioittamisessa. Data-asetuksen soveltamiseen liittyy myös sen arvioiminen, voiko joku rajoittaa datan jakamista tekijänoikeuslain mukaiseen sui generis -tietokantasuojaan vedoten.

Opetus- ja kulttuuriministeriö tukee hallituksen esityksen 25 §:ään ehdotettua ratkaisua erityisestä lausuntomenettelystä. Data-asetuksen 32 artiklan mukaan (kolmannen maan viranomaisten pääsy dataan ja datan kansainvälinen siirto) datankäsittelypalvelujen tarjoajien on kaikin tavoin pyrittävä estämään muun datan kuin henkilötietojen kansainvälinen siirto tai kolmansien maiden viranomaisten pääsy kyseiseen dataan, jos tällainen siirto tai pääsy olisi ristiriidassa unionin tai kansallisen lainsäädännön kanssa. Päätöksen tekee toimivaltainen viranomainen. Päätöksen tai tuomion vastaanottaja voi pyytää asianomaisen kansallisen elimen tai kansainvälisen oikeusavun alalla toimivaltaisen viranomaisen lausuntoa asiasta. Pykälässä suojeltavia etuja ovat myös teollis- ja tekijänoikeuksien suojaaminen.

Ehdotetun data-asetusta täydentävän lain 25 §:n 3 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta antaa tarkempia määräyksiä erityisestä lausuntomenettelystä valtioneuvoston asetuksella. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa säännöksiä esimerkiksi lausuntomenettelyyn osallistuvien asiantuntijoiden nimeämisestä. Lausuvana viranomaisena voisi toimia esimerkiksi data-asetuksen tekijänoikeuksiin ja sen lähioikeuksiin liittyvissä eduissa opetus- ja kulttuuriministeriö. Suomessa ei nykyisin ole viranomaista, joka voisi toimia toimivaltaisen viranomaisen tukena data-asetuksen soveltamisessa tekijänoikeuksiin liittyvissä kysymyksissä.

2. Datalukutaidon edistämisen tehtävä

Data-asetuksen artiklassa 37 tarkoitettuna yhtenä viranomaistehtävänä on edistää data-asetuksen soveltamisalaan kuuluvien käyttäjien ja yhteisöjen datalukutaitoa. Hallituksen esityksessä esitetään datalukutaidon edistämisen tehtäviä Liikenne- ja viestintävirastolle sekä Kilpailu- ja kuluttajavirastolle.

Datalukutaidolle ei yleisesti ole vakiintunutta määritelmää. Data-asetuksen johdanto-osan kohdassa 19 esitetty datalukutaidon määritelmä painottuu tietoisuuteen datan arvosta, datamarkkinoihin ja datatalouteen.

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla edistettävissä lukutaidoissa painotus on sen sijaan enemmän yleissivistävä ja lähestymistapa laaja-alainen. Esitystä valmisteltaessa opetus- ja kulttuuriministeriö selvitti *lukutaito*-päätteisten sanojen käyttöä ja merkitystä Kotimaisten kielten keskuksen kielineuvonasta. Kotimaisten kielten keskuksen mukaan erilaisilla lukutaidoilla viitataan monenlaisiin taitoihin ja kykyihin, vaikka lukutaitoihin viittaaminen ohjaa usein ajattelua sivistyssektorin ja koulutuksen suuntaan.

Opetus- ja kulttuuriministeriön näkemyksen mukaan data-asetuksessa tarkoitettussa datalukutaidossa on kyse erityyppisestä taidosta kuin sivistyshallinnon alalla edistettävät lukutaidot. Tästä syystä opetus- ja kulttuuriministeriö pitää perusteltuna, että data-asetuksen määritelmän painotuksella datalukutaidon edistämisen tehtävä osoitettaisiin data-asetuksen pääasialliseksi valvontaviranomaiseksi ja datakoordinaattoriksi ehdotetulle Liikenne- ja viestintävirastolle sekä Kilpailu- ja kuluttajavirastolle.

Hallituksen esityksessä on huomioitu tarve tehdä yhteistyötä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan viranomaisten kanssa erilaisten lukutaitojen kokonaisuuden yhteensovittamiseksi. Esityksessä on huomioitu myös opetus- ja kulttuuriministeriön lausuntokierroksella ilmaisema huomio siitä, että data-asetuksen johdanto-osan kohdan 19 määritelmä datalukutaidosta ei kata ainoastaan kuluttajia vaan käyttäjät, kuluttajat ja yritykset sekä kansalaiset ja yritykset, ja datalukutaitoa olisi edistettävä ”soveltamisalaan kuuluvien käyttäjien ja yksikköjen keskuudessa”.

Hallitusneuvos

Anna Vuopala

Liitteet

Jakelu Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta

Tiedoksi